

ПОЛИТИЧЕСКИ НЕКОРЕКТНО ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

Злободневно есе

Павел Ангелов

POLITICALLY INCORRECT FOR NATIONAL SECURITY

A burning issue essay

Pavel Angelov

Резюме: В злободневното есе авторът насочва вниманието и предлага на любознателните читатели да поразсъждават политически некоректно за националната сигурност.

Ключови думи: политически некоректно, национална сигурност.

Abstract: In this topical essay, the author directs attention to and invites inquisitive readers to think politically incorrect about national security.

Keywords: politically incorrect, national security.

Любознателни читателю, наскоро един приятел ме причисли към втори отбор професори по национална сигурност. Може би защото, според него, дишам праха, след така наречения мейнстрийм на мислителите в сигурността. Но кой знае защо, напоследък ме занимава въпросът за некоректността, политическата некоректност и има ли тя някакво значение в областта на националната сигурност. Да пробваме, да поразсъждаваме заедно.

Първоначално се налага да си припомним, що е това политическа некоректност. Става дума за определено неприличие, невъзпитание (или грубост, неучтивост, нелоялност, непочтеност, каквито са синонимите на думата некоректност в Речника на българския език). И по-точно, тук ни интересува политическия ѝ смисъл.¹

От друга страна, за политическата коректност се обяснява: „съобразяване с убеждението, че езикът и практиките, които биха

---

¹ Например напоследък по Българското национално радио журналистите Петър Волгин и Силвия Великова се упражняват на тема политическо некоректно говорене.

могли да обидят политическата чувствителност (както по въпросите на пола или расата), трябва да бъдат премахнати.“²; „Някой, който е политически коректен, вярва, че трябва да се избягват език и действия, които могат да бъдат обидни за другите, особено тези, свързани с пола и расата.“³ Освен посоченото в тези уважавани източници на информация и знание в Речника на Merriam-Webster се твърди, че понятието за политическа коректност се появява през 1934 година. Но в други източници се твърди, че този израз се появява още през 1793 г., в нарочно решение на Върховния съд на САЩ, относно границите на федералната юрисдикция. Още тогава в САЩ се водят дебати, при които свободата на словото се противопоставя на учтивостта.⁴ Днес също става дума за свободата на мисълта и словото, която е в основата на човешкото развитие, но също е противопоставена на злободневната политическа коректност.

В Britannica Dictionary има и друга трактовка, а именно, че политическата коректност е „термин, използван за означаване на език, който изглежда има за цел да причини най-малко обиди, особено когато описва групи, идентифицирани чрез външни маркери като раса, пол, култура или сексуална ориентация.“ И още: „Терминът се появява за първи път в марксистко-ленинския речник след Руската революция от 1917 г. По това време той се използва, за да опише придържането към политиките и принципите на Комунистическата партия на Съветския съюз (т.е. партийната линия). В края на 1970-те и началото на 1980-те години, терминът започва да се използва остроумно от либерални политици за обозначаване на екстремизма на някои леви въпроси, особено по отношение на това, което се възприема като акцент върху реториката над съдържанието.“⁵

Може би ви изглежда странно, а може би не, но съветската комунистическа политическа практика намира известна рефлексия в мейнстрийма на атлантическия новогвор, за който ще стане дума малко по-късно. Освен това за мен е много важно, да се отбележи, че в „Britannica“ е акцентирано върху идеята за твърде същественото значение на езика и неговото използване, защото възприемането на реалността се определя от нашите мисловни процеси, които от своя страна се влияят от езика, който използваме. С други думи твърди се,

---

² Речник на Merriam-Webster.com , Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/politically%20correct> Посетен на 26 август 2022 г.

³ Cambridge University, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/politically-correct>, Посетен на 26 август 2022 г.

⁴ Вж. напр. <https://www.npr.org/sections/codeswitch/2016/12/14/505324427/politically-correct-the-phrase-has-gone-from-wisdom-to-weapon>, Посетен на 26 август 2022 г.

⁵ Britannica Dictionary, <https://www.britannica.com/topic/authority>, Посетен на 26 август 2022 г.

че именно използваният от нас език има свойството да оформя реалността, в която живеем.⁶

И така любознателни читателю, възниква въпросът може ли съобразяването на езика и практиката, които по някакъв начин обиждат по пол, раса и т.н., или съответната политическа коректност, да не се прилага в сериозната и благородна сфера на националната сигурност? Но този въпрос е по-скоро риторичен, защото политическата коректност практически е дълбоко имплантирана в описанието и разбирането за националната сигурност. Ето какво твърди в капиталния си труд „Рискът: новото име на сигурността“, видният наш учен в науката за сигурност професор Николай Слатински: [през прехода – *добавката моя П.А.*] „... първичната и конюнктурна реакция бе да се замени политически коректно, в нашата наука за сигурността, съветският староговор с атлантически новоговор – да се смени опаковката, формата, без необходимото старание, без достатъчната мотивация (та дори и без минимално желание) да се преосмисли съдържанието на самата наука. Вярно е и обратното, че не (до)развитият език в българската наука за сигурността спира нейното развитие, прави я донякъде изостанала, в някаква степен архаична, в някои проблеми предубедена, реидеологизирана, стремяща се твърде много да запази своята пъпна връв с миналото, с времето на социализма.“⁷ Очевидно можем да съобразим, че в смисъла на твърдението на уважавания колега, политическата коректност у нас е пряко свързана с реидеологизацията през проточилия се преход у нас и преминаването от съветския староговор към атлантическия новоговор.

Ето, че ние разбираме и вземаме под внимание, особено с авторитетна научна подкрепа, че политическата коректност е вътрешно присъща за националната сигурност. Освен това и по-конкретно в науката за сигурност, можем да съобразим, че тук става дума за два вида политическа коректност: веднъж изразена със съветския староговор и втори път, а именно сега – с атлантическия новоговор. Заедно с това, разбира се, може да се съгласим с колегата, че т. нар. обратна връзка също е в сила и за науката за сигурност, тъй като, какъвто е езикът, такава е и науката за сигурност, но и обратното – също. И да – обратната връзка (feedback), реакцията на някакво действие или събитие, е положителна, когато причината и следствието взаимно се усилват (и обратно – при отрицателната, те отслабват взаимно).⁸ И в този смисъл имаме основания да добавим, че това е валидно не само за отношението между език и наука, към което тук е

⁶ Пак там, <https://www.britannica.com/topic/authority>, Посетен на 26 август 2022 г.

⁷ Слатински, Н., Рискът: новото име на сигурността, И-во Изток-Запад, 2019, стр. 41. ISBN 978-619-01-0526-8

⁸ Пак там, под линия. ISBN 978-619-01-0526-8

насочил нашето внимание професор Николай Слатински, но се отнася по същата логика и до науката за сигурност и обществената практика за национална сигурност, или политиката за сигурност, която се провежда реално в определена страна.

Политически коректния език и действия имат многобройни и многозначни репери и измерения на националната сигурност, но един от най-съществените се отнася именно до смисъла на националното и до значението на съвременната държава за сигурността и отбраната на страната. През последните десетилетия все по-отчетливо и категорично в общественото съзнание се налага, понякога безалтернативно и прекомерно агресивно и без уважение към мислещите по друг начин, тезата за отпадането на значението на държавата в процеса на глобализиране на човешкото общежитие. Например: „... националните държави са вече само регионални административни единици на световния пазар.“; „Ще се изгради нов световен ред... Идва краят на националния суверенитет. Ще го подкопаем парче по парче...“⁹

Любознателни читателю, ние не можем да си затваряме очите за безпрецедентния по обхват и динамика процес на нарастване, усложняване, динамизиране, задълбочаване на взаимните отношения между хората и техните разнообразни общности. Става дума за биологично основани, емоционално и колективно определени, спорадични, между отделни човешки същества, родове, племена, държави, развитие на отношения на споделяне, даряване, обмяна, агресия и враждебност, войни, към днешната глобализация и всеобщи пазарни отношения, повсеместна технологична връзка и зависимости (през последните само десетилетие-две, милиарди човешки същества държат в джобовете си или под ръка смартустройства и масово общуват помежду си). Кой знае, може би днешните пазарни и технологични връзки и био-социални отношения (не само във връзка с повсеместната обмяна на вируси и пандемии), като че ли ни водят към един океан на световен земно-човешки разум, емоция, енергия, познание, материя, като в „Соларис“ на Станислав Лем.¹⁰

Но, едно голямо „но“, днес изглежда все още е твърде опасно да се живее без държава. За съжаление, живеенето в държава също е опасно, защото държавите застрашително понякога успяват да се откъсват от опеката на своите граждански общества. Примерите за държавно безхаберие за човешкото общежитие, злонамереност и различни войни, пандемии, опустошителни кризи, са все по-натрапващи и сериозно застрашават благоприятното човешко развитие и бъдеще.

⁹ Хелсинг, Ян ван и др., Политически некоректно. Неудобни факти и опасни истини, които не трябва да се споменават, И-во Дилок, София, 2015, стр 41 и др.

¹⁰ Лем, Станислав, Соларис, И-во Colibri, София, 2021. ISBN 978-619-02-0904-1

Днес рисковете, опасностите, заплахите за човешките същества и общности са разнообразни, като голяма част от тях са поради действията на хората и тяхното неразумно и зловредно поведение в социален, технологичен, екологичен план. Отделно и най-специално внимание за състоянието на човешката общезитие заслужава глупостта, включително в сигурността и отбраната. Нейното повсеместно значение отдавна е известно, нека само да си припомним, че в неподражаемата си сатира „Възхвала на глупостта“ Еразъм Ротердамски преди повече от пет века, ни връща и още по-далече назад с Цицероновото изречение: „Всичко е пълна глупост“¹¹. В този порядък, отново се налага и още веднъж да посоча, една форма на глупост, която многократно съм споделял със студенти, слушатели, читатели.¹² Тя е надлежно, политически коректно закрепена в Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, а именно: предоставено е законово право на анонимни лица (неизбрани от народа) от политическия кабинет на министъра да го подпомагат, както в „...определянето и провеждането на политиката в областта на отбраната [така и в] осъществяването на гражданския контрол върху въоръжените сили.“¹³ В закона изобщо не става дума за такива неща като гражданско общество, граждани и тяхната роля в осъществяването на контрол върху политиците, министрите (по дефиниция – служители на държавата, или още от древния Рим – слуги на народа), няма и политкоректен помен. Но затова пък и в Конституцията на Република България, няма такова понятие граждански контрол. Всичко това е глупаво и/или злонамерено, нека любознателния читател сам да прецени.

И все пак да оставим политкоректната глупост настрана. В сегашната безпрецедентна среда за сигурност, сериозно и отговорно се налага дълбоко, внимателно, перманентно изследване на разнообразни обстоятелства и процеси, и след това провеждане на съответни политики в областта на демографията, икономиката, екологията, правовия ред, финансите, енергетиката, доходите, страховете, неравенствата, бедността, образованието, здравеопазването, миграцията, регионите, войните, религиите и т.н. В този широк контекст съществено място има науката за сигурност. Тук политическата коректност е налична и непрекъснато ни принуждава да се съобразяваме с нейната, в една или друга степен, съмнителна обществена полза. Това налага системно и упорито да се отстоява

¹¹ Ротердамски, Еразъм. Възхвала на Глупостта, И-во Рата, София, 2013, LXIII. Цитати от свещеното писание. ISBN 9789549608243

¹² За моята глупост, тук скромно ще замълча, вие се произнасяйте за нея, ако ви върши някаква работа, бел автора П. А.

¹³ Вж. Ал. 2 на чл. 32 на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, в сила от 12.05.2009 г.

свободното познание за сигурността. Нещо повече – именно гражданското общество, е необходимо да осъзнава, че като единствен поръчител и потребител на публичното благо – „Сигурност и отбрана“, е отговорно за своето битие и развитие.

Друг интересен пример за политическа коректност в националната сигурност представлява финалния доклад на проекта „Рискове за националната сигурност на България в следващите 10 – 15 години“. ¹⁴ В него националната сигурност е дефинирана като „... състояние на стабилност и отсъствие на значителен обществен срив или безпорядък.“ Любознателният читател сигурно е забелязал, че в тази политически коректна дефиниция, кой знае защо, липсва свободата на гражданите, свободното развитие на гражданското общество.

Също така според създателите на доклада ¹⁵ „политиките“ за национална сигурност трябва преди всичко „да се откъснат по радикален начин от концепциите, свързани с представата за външен враг, военен потенциал и защита на територия...“ ¹⁶ При това авторите на доклада схващат сигурността по „хобсиански начин“, което ще рече war of all against all, или война на всички срещу всички. Или казано по друг известен начин – човек за човека е вълк (Homo homini lupus est). ¹⁷ Възниква простият въпрос – е, кой тогава ще се грижи за България, за нейните граждани и общество? Готовият и непрекъснато натрапван ни политически коректен отговор е: НАТО и ЕС. Дали това е достатъчно и успокоява интелегентните и загрижени читатели и граждани, особено в днешната гореща военна ситуация през 2022 година?

Но, както се казва, няма страшно, защото ние сме включени политически коректно и доброволно в „некласическото имперски тяло“ (по думите на авторите на доклада) на Европейския съюз, в което суверенитетът на нацията „губи релевантност“ и съответните национални политики се анихилят. ¹⁸ По идея на Оноре дьо Балзак, която е сполучливо използвана от професор Николай Слатински,

¹⁴ Фондация РискМонитор, Националната сигурност на България: рискове до 2020-2025, 2013. Фондацията е финансирана от Тръст за гражданско общество в Централна и Източна Европа, Клон на чуждестранна НПО. <https://www.ngobg.info/bg/organizations/activity/5425-%D1%82%D1%80%D1%8A%D1%81%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B2-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0.html> Посетен на 29 август 2022 г.

¹⁵ Нека да ги посочим: Стефан Попов, Георги Ганев, Юлиан Попов, Албена Стамболова, Петя Кабакчиева, Васил Гарнизов.

¹⁶ *Пак там*, Фондация РискМонитор, Националната сигурност на България..., стр. 11.

¹⁷ Вж. повече: Ангелов, П., Свобода и сигурност. Размишления и есета в контекста на прехода, Иво „Изток-Запад“, София, 2018, стр. 218 и др. ISBN 978-619-01-0201-4; Ангелов, П., Българската национална сигурност според РискМонитор, Научни трудове, том първи, 2014, Фондация „Национална и международна сигурност“, стр. 77-78 и др. ISSN 1314-9105

¹⁸ *Пак там*, Фондация РискМонитор, Националната сигурност на България..., стр. 17.

днешната национална държава се свива болезнено като шагренова кожа.¹⁹ В това отношение и във връзка със сравнението на държавата със шагренова кожа, според мен се налага да акцентираме върху следното: отдаването на суверенитет (на НАТО, ЕС), е свързано и със съответното споделяне на права и отговорности с останалите държави в коалиционната и интеграционната общност. Останалите държави също би трябвало да споделят своя суверенитет с нас и другите в общностите. Всяка от страните е в правото си да заявява и отстоява своята позиция, в свой интерес, и в обща полза, както и да участва равноправно във формирането на общата политика. С други думи, националният суверенитет се променя и преформулира, както в национална полза, така и за реализация на синергия в интерес на общността.

Всъщност, твърденията в последните изречения изглежда са оптимистични и политически коректни, но реално нещата са различни. Тук, като че ли, са възможни основно две гледни точки и съответно – два подхода и действия. От една страна, е общността, а от другата страна, е отделната държава. Политическата коректност се налага с поголемия си обем и сила в коалиционната и интеграционната общност, за сметка на нейната реализация в отделната съставна страна. Нека не пропускаме, че неklasическото имперско тяло на Европейския съюз, по дефиниция, е власт (от лат. *imperium* – власт), държавно административно, етническо устройство и господство на една страна над другите в определена територия. В нашия случай това е, така наречения „Брюксел“, управленският център на ЕС, който днес е най-силно доминиран от Германия и Франция. А България се намира в имперската периферия или провинция и на нея мимоходом е предоставена роля в миманса на евросъюзната сцена. С други думи, трябва да са изпълнени едновременно две условия: от една страна, от горе, или от центъра, „Брюксел“ трябва да дава или позволява, а ние, като съставни в покрайнините – да искаме и да провеждаме адекватна национална политика.²⁰

По отношение на първото условие, любознателният читател е наясно с благоразположението на властовите центрове на неокласическите имперски тела, с „атлантически новговор“ към България. То не винаги е благосклонно. Едно пояснение – положителните за България въздействия, от страна на тези властови центрове, са важни, но тук не са ни тема. От друга страна, проявите на „благоразположения“ (в кавички, разбира се), на властовите центрове

¹⁹ Слатински, Н., Рискът: новото име на сигурността, И-во Изток-Запад, 2019, с. 50. ISBN 978-619-01-0526-8

²⁰ Ангелов, П., Българската национална сигурност според рискмонитор, Научни трудове, том първи, 2014, Фондация „Национална и международна сигурност“, стр. 87. ISSN 1314-9105

на неокласическите имперски тела, с „атлантически новогovor“ към България, за нас са важни и в някаква степен накърнени: например, като се започне с наложеното ликвидиране на работещи ядрени реактори и се стигне до Македония. Това е добре да се помни, за да не се допуска и в други случаи. В тази връзка, но с други историко-географски измерения, нека да не се поддаваме на илюзии, че за нас е добре, да участваме, в каквото и да е класическо имперско тяло, което днес може да използва „съветския старогovor“, или каквото и да е друго имперско тяло, с неговия говор.

Но изначално същественото е, че е наложително да се запитаме, доколко ние проявяваме адекватна активност, ползваме се от права и носим отговорност по отношение на собственото ни национално битие. В това отношение, преди всичко, е наложително да анализираме средата за сигурност от своя национална позиция, а именно преди всичко да правим:

- „– анализ и оценка на външната среда;
- изследване на потребностите и интересите от сигурност и отбрана на различните типове субекти (общество, бизнес организации, граждански организации, граждани, държава);
- мобилизиране на необходимите ресурси за публичния сектор и провеждане на политика за сигурност и отбрана;
- стратегически мениджмънт за сигурност и отбрана, с оглед на средата, установените потребности и интереси и отделените ресурси.“²¹

Любознателният читател сигурно може да отбележи, че най-същественото условие, за да можем да реализираме своята свобода, права и отговорности, е ако поставим България в центъра на средата за сигурност и оттам да наблюдаваме света. Не защото имаме извънмерно самочувствие, а за да можем най-добре да се погрижим за себе си. Или да постъпим, както веднъж ни посъветва Джонатан Алън (посланик на Великобритания в София, в. „Дневник“, 13 май 2013 г.): „Поставете България в център на картата“.²² Така или иначе, ние изглеждаме периферия, но само погледнати от Брюксел, или от Берлин и Париж. В този смисъл, неслучайно, няколко години по-късно от посочената 2013 година, Великобритания, която явно гледа от „центъра на картата“, напусна политически коректното новоимперско тяло на ЕС, а Унгария и Полша, в някои отношения, се държат като „лоши момчета“, когато отстояват определени свои интереси.

И тук се сещам още нещо, по повод на България на картата на света. С неудоволствие, мога да споделя и да припомня, че като че ли

²¹ Ангелов, П., Предиизвикателства пред мениджмънта на сигурността и отбраната в променящата се среда за сигурност, Годишник 1/2013, Военна академия „Г. С. Раковски“, факултет „Национална сигурност и отбрана“, стр. 10. ISSN 1312-2983

²² *Там там*, стр. 10.

имаме някаква, кой знае появила се откъде, известна болезнена проява на национална политическа коректност – да гледаме на себе си, без самочувствие, като незначителни, да се смятаме за маловажни, за останалите членове в общностите, в които участваме. В този смисъл, например, Ото фон Бисмарк (1815-1898), който от днешна гледна точка съвсем не е прав, като твърди: „Склонността да се въодушевяваме от чужди националности и стремежи – дори, когато се осъществяват за сметка на собственото отечество – е форма на политическо заболяване, чието географско разпространение за съжаление се ограничава само в Германия.“²³ Клета Германия, пардон – България!

ЛИТЕРАТУРА:

1. **Ангелов, П.**, Българската национална сигурност, според „Рискмонитор“, Научни трудове, том първи, 2014, Фондация „Национална и международна сигурност“. ISSN 1314-9105
2. **Ангелов, П.**, Предизвикателства пред мениджмънта на сигурността и отбраната в променящата се среда за сигурност, Годишник 1/2013, Военна академия „Г. С. Раковски“, факултет „Национална сигурност и отбрана“. ISSN 1312-2983
3. **Ангелов, П.**, Свобода и сигурност. Размишления и есета в контекста на прехода, И-во „Изток-Запад“, София, 2018, стр. 218 и др. ISBN 978-619-01-0201-4
4. **Ротердамски, Еразъм**, Възхвала на Глупостта“, И-во „Рата“, София, 2013, LXIII, „Цитати от свещеното писание“. ISBN 9789549608243
5. **Слатински, Н.**, „Рискът: новото име на сигурността“, И-во „Изток-Запад“, 2019. ISBN 978-619-01-0526-8
6. **Лем, Станислав, Соларис**, И-во „Colibri“, София, 2021. ISBN 978-619-02-0904-1
7. **Хелсинг, Ян ван и др.**, „Политически некоректно. Неудобни факти и опасни истини, които не трябва да се споменават“, И-во „Дилок“, София, 2015, стр. 41 и др. ISBN 978-954-2902-38-6
8. Фондация „РискМонитор“, „Националната сигурност на България: рискове до 2020-2025“, 2013. ISBN 978-954-2914-20-4. Фондацията е финансирана от „Тръст за гражданско общество в Централна и Източна Европа“, клон на чуждестранна НПО.

²³ **Хелсинг, Ян ван и др.**, Политически некоректно. Неудобни факти и опасни истини, които не трябва да се споменават, И-во Дилок, София, 2015, стр. 33.

<https://www.ngobg.info/bg/organizations/activity/5425-%D1%82%D1%80%D1%8A%D1%81%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B2-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0-%D0%B8-%D0%B8%D0%B7%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0.html> Посетен на 29 август 2022 г.

9. Britannica Dictionary, <https://www.britannica.com/topic/authority> Посетен на 26 август 2022 г.

10. Cambridge University, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/politically-correct> Посетен на 26 август 2022 г.

11. Речник на Merriam-Webster.com Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/politically%20correct> Посетен на 26 август 2022 г.

12. <https://www.npr.org/sections/codeswitch/2016/12/14/505324427/politically-correct-the-phrase-has-gone-from-wisdom-to-weapon> Посетен на 26 август 2022 г.